

Mötesplats Open Access – Lund 24-25 november 2010

Avslutningsord v/ Lars Björnshauge, universitetsbibliotekarie, Lunds Universitet

Denna konferens är på något vis en sammanfattning – ett executive summary – av det arbete vi under ett relativt kort antal år har gjort för att säkra ökad tillgänglighet av svensk forskning.

Vi har tillsammans arbetat med att utveckla standardiserade, interoperable institutionella arkiv.

Vi har arbetat med och fortsätter att arbeta med att utveckla dessa arkiv till att omfatta inte enbart traditionella vetenskapliga publikationer såsom vetenskapliga artiklar, avhandlingar och examensarbeten, men också andra former för digitala objekt såsom läroböcker (open educational resources), forskningsdata och i vidare perspektiv koppla publikationer med forskningsdata, information om forskningsprojekt och information om anslagsgivare och utveckla arkiven till att vara underlag för forskningsutvärdering, bibliometrisk analys och underlag för resursallokeringsmodeller. I vidare perspektiv blir våra arkiv Current Research Information Systems.

Redan idag kan vi se – som Alma Swan så övertygande redogjorde för – att dessa arkiv ger ett mervärde för våra huvudmän: ökad synlighet, ökad impact av forskningen och ett förbättrat analys- och beslutsunderlag och även möjligheter för ökad kunskapsöverföring till näringslivet och samhället i stort. Jag tror vi har ett jobb att göra att faktisk inför våra huvudmän dokumentera att det är så!

Våra aktiviteter ger också ett mervärde för den enskilda forskaren – återigen: ökad synlighet, snabbare spridning, ökad impact, underlättandet av kontakter till andra forskare o.s.v.

Men våra aktiviteter ger också ett stort mervärde för oss själva. Biblioteken har med våra aktiviteter inom e-publicering och open access fått helt nya och förbättrade förutsättningar att positionera oss inom våra lärosäten, har gett oss nya möjligheter att utveckla vår kompetens, nya möjligheter att odla expertis och spetskompetens och även nya karriärmöjligheter.

Konferensen är också en sammanfattning av vårt informations- och lobbyarbete. I de första åren var det ju enbart vi – biblioteksfolket - som jobbade med dessa frågor. När vi träffades vid olika evenemang saknade vi forskarna, representanter för våra ledningar, forskningsfinansiärerna o.s.v.

Efterhand kom SUHF och våra universitetsledningar med på tåget och i samband med Kungliga Bibliotekets mycket förtjänstfulla insats i organiseringen av Open Access.se kom även tunga aktörer som Vetenskapsrådet, Kungl. Vetenskapsakademien och KK-stiftelsen med också. Under det senaste året kom forskningsfinansiärernas krav på open access. Vilken framgång!

Och nu är det plötsligt allvar! Nu får vi jobba tillsammans med våra ledningar och forskningsfinansiärerna om att se till att dessa mandat implementeras, att underlätta för forskare och forskargrupper att publicera sig i open access och sedan vara med om att följa upp mandaten.

Sammanfattningsvis har vi haft oerhört stor framgång med vårt arbete med parallellpublicering och institutionella arkiv – det som internationellt går under beteckningen Green Open Access, grön OA.

Vi har arbetat mycket fokuserat med grön OA och det finns mycket, mycket mer att göra.

För en del av oss har arbetet med att promovera, propagandera och lobba för open access inte enbart till sitt syfte att producera just detta mervärde för våra huvudmän och forskare, forskargrupper och forskningen i stort, men vårt syfte har också varit att få tillstånd radikala förändringar i ett vetenskapligt publiceringssystem som är ohållbart (unsustainable), för dyrt, för ineffektivt, monopoliserat och biased och som på långa vägar utesluter stora delar av världen.

Enskilda förlag gör förvissa vad de kan för att göra grön OA besvärligt, sprider myter och engagerar lobbyister och advokater för att lägga hinder för utvecklingen – advokater som vi genom våra licensavtal finansierar!

Men än så länge finns det inga bevis för att grön OA gör jobbet: att radikalt förändra det etablerade systemet.

För vad händer – vilket några förväntar ska ske inom kort – att när parallellpubliceringsverksamheten blir så pass stor och komplett att bibliotek börjar säga upp prenumerationer och big deals. Kommer en reducerad efterfrågan att föra till reducerade priser. Ja, vanliga marknadsmekanismer borde säkerställa att en reducerad efterfrågan betyder reducerade priser, men marknadsmekanismer finns inte i den kommersiella prenumerationsbaserade publiceringsindustrin! Någon måste betala. Jag ser ingen anledning till att uppsägningar av prenumerationer och big deals kommer att föra till reducerade priser, tvärtom!!

Nu är det så att det faktiskt finns förlag som jobbar för att realisera det som vi önskar ska hända. Nämligen att ett publiceringssystem, där peer-review och kvalitetsgranskning fortfarande är kärnan, men där det inga restriktioner finns för tillgång till forskningsresultat. Dessa förlag håller på att utveckla affärsmodeller som är hållbara. Dessa förlag behöver vårt stöd! De behöver konsolidering, en stabil ekonomi och kritisk massa!

Det är också så att det finns organisationer, initiativ och tjänster som jobbar för att realisera det som vi önskar realiserat. Även dessa organisationer behöver vårt stöd!

Så: Samtidigt med att vi jobbar för fullt med att utveckla våra institutionella arkiv, jobbar med grön OA understödjer vi på ett oerhört effektivt sätt – genom vårt konsortium - det system som vi egentligen vill se förändrat.

Vi måste göra mer för att stödja de förlag som publicerar kvalitetsgranskade open access tidskrifter och open access monografier, så som Gold open access och vi måste stödja de organisationer som jobbar för det samma mål som oss!

Open Access förlag som BioMedCentral, PLoS och Hindawi har medlemskapsprogram, som på olika sätt ger rabatt på publiceringsavgifter. 3 svenska universitets- och högskolebibliotek har medlemskap i BMC och 5 har "supporting membership", 2 svenska bibliotek har medlemskap hos PLoS och ett hos Hindawi.

BioLine (<http://www.bioline.org.br/>) har ett stödprogram – ett svensk bibliotek finns med på listan.

SPARC Europé arbetar för Open Access och den nybildade Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) gör det självklart också. 5 svenska universitets- och högskolebibliotek är medlem av SPARC EUROPE och Lunds Universitets Bibliotek är det ända svenska medlem i OASPA.

Det är mycket glädjande att kunde konstatera att det nu pågår aktiviteter som på nationell nivå ska föra open access-spåret och licensavtalsspåret närmare varan. Förlagens accept av parallellpublisering i avtalen är bra, rabatter av publiceringsavgifter i hybrid-optioner är bra. Men vi måste göra mer, mycket mer.

Det är dags nu att vi får tillstånd nationella medlemskapsavtal med BioMedCentral, med PLoS, med Hindawi. Detta kan helt säkert ge större rabatter och medverka till att fler svenska forskare publicerar hos dessa förlag.

Vi måste få tillstånd ett nationellt stöd medlemskap hos BioLine som gör ett mycket förtjänstfullt arbete med publicering av OA-tidskrifter främst från tredje världen.

Vi måste få tillstånd nationella medlemskapsavtal med SPARC EUROPE och OASPA.

Jag uppmanar Styrgruppen för Forum för Bibliotekschefer, Styrgruppen för Licensverksamheten och Styrgruppen för Open Access.se att fixa detta! Att se till att vi kollektivt stödjer de som arbetar för det, vi vill ska realiseras!

Om vi vill att det befintliga ohållbara och diskriminerande publiceringssystemet förändras, så måste vi faktisk göra något, så måste vi investera. I all förändring finns det pucketkostnader.

Vårt konsortium omslutar 250 miljoner – 1% av detta "can do a heck of a difference".

Nästa gång du attesterar en faktura från ett av de stora förlagen kom då ihåg detta med den ena procenten!

Ha en trevlig hemresa.

Vi jobbar vidare!!

Lars Bjørnshauge

Universitetsbibliotekarie

Lunds Universitet